ޚައިރުއްދީން ބަރުބަރޫސާ

އޮސްމާނީ ދައުލަތުގެ ކަނޑުމަތީގައި އިސްލާމީ ދިދަ ވިހުރުވައިލި ބަތަލް.

އަބްދުﷲ ޝާކޫރު ޙަސަން

(283 ވަނަ އަދަދުގެ ބާކީ)

އެހެންކަމަށްވީމާއެކު ޚައިރުއްދީނުގެ މުޅި ސަމާލުކަން ދޫކޮށްލައިގެ ކަނޑުމަތީގެ ހަރަކާތްތަކުގެ މައްޗަށެވެ.

ޚައިރުއްދީން ކޮންމެ އަހަރަކު އެއްފަހަރު ނުވަތަ ދެފަހަރު އޮޅުގެ އަރުމާޖާއިގެން ހިލޭވަޑައިގެން މެޖޯރްކާ ހިއްސާ ކަނޑުގައި ބޮޑުޖެހުމެއްސުވައެވެ. މި ޚަބަރު ލިބުމުން ވަރަށް ގިނަ އެހީތެރިންވެސް އެތާގެ ހިދަޔާގެ ދަރަނި ޖަމާވިއެވެ. ކަނޑުގެ ރަނގަޅު ރާއްޖެއިގެ ފަހަރުގަނޑެއްގެން ބައިވެރިވެއްޖެ ކަމުގައި ހިމޭނު މަޝްހޫރު ސަލީބީއި އަބްދީން ޚައިރުއްދީނާ ދެކުނުވެސް އެދުވަސްވަރުގެއެވެ. އޭއްރުގެ ތޮއްގައި މި އަދުމާޖާގައި ހިފުނު އަދާދި ހަނގުރާމަތެނެވެ. ރެއިމަހުން ފިޔަވަން ގޭޖެހުނުހިއަން ކަނޑުގައި ބޮޑުޖެހުން އޮވެއެވެ. އެކަނޑުގައި

ދަތުރުކުރާ ތުރުކީގެ އެއްވެސް އުޅަނދެއް ޚައިރުއްދީނުގެ އަތުން ދުވަހުން ސަލާމަތެއްވެފައެއް ނުވެއެވެ. ހަމައެކަނި ޕިރަފާރީގެ ނާފަހަރުއް ނޫނެވެ. ތުރުކާއި ސްޕެއިނުގެ ނަރަރު ނަސީގެ އުޅަނދުފަހަރުވެސް ގެއްލިއެވެ. އެދުވަސްވަރު ސްޕެއިނާއި ޕޯޗުގަލް ދެދުނު ކަނޑުމަތީން ދަތުރުކުރާ ނުރައްކާތެރި ފުރިގެނބާ ކަމަކަށްވިއެވެ. އެހެންކަމުން ތުރުކީގެ އުޅަނދުފަހަރުކަން އަންގައިދީ އޭނަނަ ކަރަގަނޑުން ދުރުކޮށް ނުދިއުމަށެވެ.

ދުވަސްތަކެއް މާޒީވަމުން ދިޔައެވެ. މީލާދީން 1529 ވަނަ އަހަރުގެ ބާރިޝަތެއް. ޚައިރުއްދީން، އަލްޖީރިޔާއި ސްޕެއިނު ބަރުސާ ކައިރި ޖަޒީރާތަކަށް ހަމަލާދިނުމަށް ފޮނުއްވިއެވެ. އެޖަޒީރާގެ މަސައްކަތް ނިމުނު ކާލިތާބައްކާ ކުރިއަރަން ގެންގޮސް ސްޕެއިނުގެ މުސްލިމުންގެ ދުރިޔަސްއަށް އާއިލާ

އަނިޔާވެރިކަމުގެ ވަޅިތަކުން
ސަލާމަތްކުރިއެވެ. އެއްދުވަހަކު
ޖާގެންޑްރާގެ ބޫރުގައި މަޑުކާންލީ
ސުލްޠާނާއިގެ އިންޑިޔާގައެވެ. ކައްލިއަކަން
ގުރުނި ޤިރުރަލު ޖުޑުންޑެގެ ގެރިކަމުގެ
ރަރުގައި، އަން ނާ އަޔި ސް
ކައިރިކާންލި ތަށްގެ. ޝުޔޫޢީންގެ
މުސްލިމުން ޖާގެންޑްރާއަން ބޫލަމުންގަނު
ބާލިޔާއި އަބްދީންގެސް ހަނގުރާމައަން
ތައްޔާރުލިއެވެ.

ޝުޔޫޢީންގެ ގަސްތަކަން ގެވައިއްތި
އެތީނގެ މުސްލިމުން ގުވަނަ ވަހަރަން
ހައްތަރުކާންގެން ގެންދިއުގެ.
އެއްނަކާމާއުކު، އަރުމާޖު ކައިރިގެގެން
އަހައިރު އެދުހުންގެސް ބޮޑެގެ ބަޔަކާއާއް
ނުދާއެވެ. ނަމަގެސް ގުވަރާތުގެ
އުޖަނުދުތައް މާބޮޑަން ގައިގެ ގުމުން،
ގަދައިދުން ހަނގުރާމަ ފުރިއްޖެއެވެ. އެ
ހަނގުރާމައިގައި ޖަނަރަލް ޖުޖެންޑް މަރުވެ
މުސްލިމުންނަން ހަތް ނާ އަނދާކުރުވުނެވެ.
އެއް ނާ ދިލައިގެން ދިޔައީއެވެ. އެދަތުރު
ބާލިޔާއި އަބްދީން އެނބުރި އައިއިރު
ޝުޔޫޢީންގެ މުސްލިމުންގެ ދުއިސަހްތަ
ޔައިލާއި އެތީނގެ ނާވަރަދުގައި އަޑުންގެ
ގެތުގައި ގެންގެ އެތައްހާސް
މުސްލިމުންނެއް ސަލާމަތްކަންގެން
ގެނައެވެ.

އެހައިތަނަން ދިޔައިރުވެސް
އަލްޤާރީއާގެ ބަނދަރު ކަމުގައިވާ
އަލްޖީއައިގެ ޔިއްލާ ޖިނާން ހުރި

ޝުޔޫޢީންގެ ބާރުގަދަނަގައެވެ.
ޤައުމިއްޔަތުގެ އަރުވާލަން އުކަމުގެ ނުރައްކާ
ވަރަށްބޮޑެވެ. އެކިއްލާއަކި އަބަދު
ސަލާމުވާން ޤިލަފާއިވާ ބުރުވެރިކަމުގެ
މަރުކަޒުއްކަމުގައި އާއްޓި ވެފައެވެ.
އެގެންކަމުން އެބުރުވެރިކަން
ނައްތައިލުއްމަން ޤައުމިއްޔަން
ގުސްދުކުރުއްވިއެވެ. ޔިއްލާގެ ގަވަރުނަރު
ޑޮންމާޖީން އަން، ޔިއްލާ މުސްލިމުންނާއި
ބަލާލުކުރުމަން އެންގެވިއެވެ. ނަމަވެސް
މާރުޖީން ދިކަމާ ކުރީ އިންކާރުވެ.
ނަތީޖާއެއްގެ ތޮށްން ޤައުމިއްޔަން ޔިއްލާ
ބިސްރުކުރުއްވިއެވެ. ދިޔަދިޔަގެން ވަނަރަރު
ވަނަރަ ދުވާ ވަންދުން، ބޮޑެބޮޑެގެ
އުންޑެތަކުން ވާރާ ވެއްސަވަމުން
ގެންދިވިއެވެ. އަންގެވަޅުން ޤައުމިއްޔަންގެ
ސަވައިން ގާރު ހަލާކުކުރަމިވައި
ޔިއްލާއަން ވަދުއްޖެއެވެ. އެހައިތަނުން
ޝުޔޫޢީން ހަތްޔާރު ބަހައްޓައިފިއެވެ.
ޤައުމިއްޔަން ޝުޔޫޢީންތައް
ގައިދުކުރައްވައިފައި ޔިއްލާ ތަޑުއްވައި ބިމާ
ހަމަކުރެއްވިއެވެ.

އެގޭ ވަނަރަ ދުވަސްވަހުން
ޝުޔޫޢީންގެ އަން ނާ ޔިއްލާ ހިމާޔަތްކުރު
ސަވައިންނަން އެހިތުމަން ހަދިޔާރުލައި
ބޮޑުކަންގެން އައެވެ. އެދުރުންނަން، ޔިއްލާ
ނުވުނުމުގެ ސަބަބުން ބައިޔާރުކަމާއުކު
ދުކަޑަން ބޮޑުޖަހާޖަހައި ތިއްބައި
ޤައުމިއްޔަތުގެ ނާވަހަރުގެސް ޝުޔޫޢީންގެ
ނާތަން ވަރައިލިއެވެ. އެހިރާ ނާވަހަރު

މުސްލިމުންގެ އަތްދަށުގައި ހައްދަރު ވިއެވެ. ދެހާސް ހަތްސަތޭކަ ތެއިރީސްހާއި ހަތިރީސްހާއި ކާލިކަޓުގެ ވަރަށްބޮޑު ޖަނަރާ އެއްވެސް މުސްލިމުންނަށް ލިބުނެވެ.

އެހެއިމަނުން ގޯއި ބަނދަރުގެ ވަޝުބުރުކަލުގެ އިރު ގެދުރުއުޅެން އަރައިފިއެވެ. އިރުމައްޗާއި ހުޅަނގުގެ އެތައް ރިސާބަލަން އާދޭގެ ނަންފުޅު ވަޝުބުރުވުމުން ދިޔައެވެ. ޕޯރުޗިއަން ނޭވީގެ ކޮމާންޑަރުން އާދޭގެ ނަންފުޅު އިވުމުންވެސް ސުލިގެންދާން ފަހަރުވިއެވެ. އާދު ގޯއި ބަނދަރުގެ އަރުމާޖެހަން ބައިރާންވާ ފަދަ ބޯރު ގަދަ އަރުމާޖެހަން ވެފައެވެ. ހަސަގުރާމަވެރި ބައްޕެރިސް ނާ ދުރު ދުސްމުގައި ގެޖެހޭރިހަން ކަހަޅެގައި އަބަދުވެސް ބަރަކާތްތެރިކަމުން ދިޔައެވެ. ހައިރުއްދީނުގެ ހަޝޮކަރު އެކުލާވިގެން ވަސް، ހިތްވަރުގަދަކަމާއި ކުޑަދާނަކަމުގެ ޚަސްރުގެން ޚަވައިލިވާ ފައިވާ ހަތުރު ހަމާސް ހަސްގުރާމަވެރިންގެ މައްޗަށްވެ. އެ އެންމެން ހާނިޔާވެސް ހައިރުއްދީން ސުލްޠާނުގެ އަދުވެރިކަމުގެ ދަރުހުން ސަލާމަތް ކުރައްވާފައިވާ، ސުލްޠާނުގެ މުސްލިމުންނެވެ.

އާދަ ވަސްވަރު އާއްދަވަދުން އަނެއްދުވަހުން ޙަސަންރީރާ ދިޔައި މަރައްޕެވަދުން ކުރިއަރަމުންނެވެ. ދުވަ ތައްމުގައި ފޮނިފައި އާޚިރު މުއްސަނދިކަމާއި މިއާގުކަމެވެ. މަސައްކަތްތެރިކަމުގެ ހަވާލު ތާއިރާޅަކުގައިވެސް ބައިރާންވާފަދަ ކުރިއެރުމެއް ލިބުމުން ދިޔައެވެ. ހައިރުއްދީން ބަޑިކާންޑުވަންޖެކައި އިޖިޕްތާއި ސޫރިޔާން ކުރުމުން ދިޔަ މަސައްކަތްތަކަށް ހިމެނިފައިވާ ތުރުކީ ފަހަކަން ފެންފުޅުން ކަމުގައެވެ.

ބަރުބަރޮސާ އިސްތަންބޫލުގައި

ސުލްޠާން ސަލީމް އަވަހާރަވުމުން ޚިލާފަތުގެ ދައުލަތު ލިބިވަޑައިގަތީ ސުލައިމާން އަލްޤާނޫނީއެވެ. ސުލްޠާން ސުލައިމާން އެމީރުލްބަހުރުގެ ކަމަށް އަރުވާލު ޖަވާނާ އެއްޗެހިން އިސްތާރޫ ކަހަރުވައި ބާރުގަދަ ކަހަރުވައިން ގަސްތުދު ކަހަރުވިއެވެ. އަދި ޖެނޯވާގެ އެޑްމިރަލް އެންޑްރޫ ޑޯރިއާވަސް، ޑޮރިޔާގެ ފްލީޓް ބަލިކާންޖަހައިވަދާ ކާރުން އަދުވެރިކަމުގައެވެ. ހަރަސްގެ ފޯރުން ދެކަލަޒެއިގެންނިވި ގޮތުގައި ޒުވާނާ ބަލިކާން ޖަހާފާން ޖިހާރު ހަޖަރާކަށި ހައިރުއްދީނެވެ. އެހެންކަމުން ހައިރުއްދީން އިސްތަންބޫލަށް ދަޢުވަތު ކުރައްވައި އެންގެވިއެވެ.

ހަރަސްގެވަރުގެ އަލްބަރުކޫ އަތުމަލާ 1533 ވަނަ އަހަރުގެ އޮގަސްޓްމަހު ހައިރުއްދީން އިސްތަންބޫލަށް ފުރާވަޑައިގެންނެވިއެވެ. އަލްޖީރިޔާގެ ވެރިކަން ބަހާލުކުރައްވާ ބަހައްސަން އަމާ އަރާވެ. އޭނާގެ އަރިހުގައި އަމާނަތް ނަޝާގެ ފުލިޖެއް ގެނދެވިއެވެ. ކަހަޅެމީހުން އަށްޓިޖެން ދެ ނާ އިތުރުވިއެވެ.

(ނުނިމޭ)